

(О [Ломпаровој критици титоизма](#))

„Теоријски“ ниво десничарског антититоизма и антикомунизма, нарочито код нас, карактерише драстична површност и несолидност. За разлику од ових паратеоријских продуката, озбиљне критике „тоталитарног“ (совјетског) или „ауторитарног“ (југословенског) социјализма долазиле су углавном са леве стране. Није ми позната критика некада постојећих социјалистичких поредака која се, по дубини увида, може поредити са, на пример, оним што је понудила *Praxis* филозофија или Франкфуртска школа.

Тако је, на пример, критика коју је код нас предузео Никола Милошевић, а коју многи сматрају најозбиљнијим подухватом ове врсте, пре критизерство него теоријски респектабилна обрада предмета критике. Она се креће више на нивоу идеолошких општих места, карактеристичних за антикомунизам или антистаљинизам, којима се налазе проблематична упоришта у Марксовим, Лењиновим или Стаљиновим текстовима, остајући изван пажљивог студирања и подробног тумачења опуса ових аутора. Још проблематичније, читава Милошевићева конструкција почива на теоријски (филозофски) сумњивој позицији „психологије знања“ која не узима у обзир, а још мање се суочава, са од раније присутном филозофском критиком психологистичког метода. На крају, око ове критике се више дигла квазиинтелектуална прашина која је Милошевића произвела у узорног представника дисидентске теоријске сцене, него што је тако формиран суд прошао проверу и задобио сагласност стручне филозофске јавности.

Да не помињемо чињеницу да се ова (само)промоција Милошевића у водећег критичара марксизма, лењинизма, стаљинизма и свих осталих антикомунизма, дешава током осамдесетих, када су мање-више сви виђенији интелектуалци, који су до тада били тако оријентисани, дигли руке од марксизма и комунизма. Када је чак постало помодно бити антимарксиста или антикомуниста. Ова чињеница баца сенку на Милошевићев готово култни дисидентски статус, стечен у нашим „интелектуалним“ круговима. Јер, по чему су морална храброст и интелектуална величина бити антикомунистички дисидент у време сумрака комунизма? Ваљда би супротно пре требало да импонује, бити интересантан и проницљив бранилац комунизма у тренутку његове изложености политичкој и идеолошкој антикомунистичкој хајци, која се са капиталистичког Запада сурвала на свет социјалистичког Истока. И чије су последице биле разно-разне „дисидентске“ групе које су тражиле рестаурацију овог или оног старог, историјски превазиђеног друштвеног поретка, од „грађанског друштва“ до традиционалне етничке и религиозне заједнице.

(Зло)дух титоизма

Али, и ово површно Милошевићево критизерство је бескрајно дубље од критике титоизма коју промовише његов декларисани следбеник Мило Ломпар. Јер, за Ломпара је извор свих зала која опседају наше друштво, и са којим се, пре свега, ваља разрачунати, некакав (зло)дух титоизма [1]. Дакле, и након толико година од смрти Тита, а затим и партије на чијем челу је био, државе коју је водио, на крају, света у којем је живео и делао, ми и даље имамо посла са злосрећном владавином његовог духа који систематски уништава српски народ. Ломпар је изгледа већи титоиста од некадашњих „титоиста“, наравно у обрнутом смислу - док су ови други, већ после неколико година одустали од паролe „И после Тита - Тито“, он и даље непоколебљиво верују у Титов (зло)дух. Та вера, чини се, има мало везе са хришћанством, на кога се Ломпар тако искрено позива; јер, док хришћанство говори о загробном животу на „оном“ свету, он говори о (Титовом) загробном животу на овом свету. Тито је вампир кога треба упокојити убојитом смесом његових „моралистичких фрагмената“. Ако га тај експлозив не убије, вала ништа неће!

У овој гротескној скаламерији паганизма, хришћанства и морализма, Титов (зло)дух постаје „успостављени начин мишљења“ који се „може пратити у свим видовима живота“ (*интервју*), „захваљујући специфичном начину кретања својственом једном духу, које није исто као код људског бића“ [2]. На које „све видове живота“ Ломпар мисли, није познато. Да ли на хрљење владајуће елите у војно-политички блок западног капиталистичког савеза, што је ваљда исто што и Титова политика социјализма и несврстаности; да ли на бруталну приватизацију и денационализацију друштвене имовине, што је ваљда исто што и Титова политика социјализације и национализације имовине; да ли на масовна силецијска отпуштања радника, што је ваљда исто што и толика заштићеност радника за време Тита да је, на пример, сам Тито морао да донесе *lex specialis*

не могавши другачије да са Филозофског факултета протера бунтовне професоре који су уживали подршку у својој радној заједници? Ако свих ових 60 и кусур година нама влада такав неописив демон, питам се како до сада нисмо дефинитивно пропали.

Али, по Ломпару, овај дух не опседа само напаћени српски народ, он тиранише и остале народе, на другим местима, и у другим временима, свуда где доминира „идеологија материјализма и хедонизма, идеологија конформизма и егоизма, идеологија која се, ради удобности, лако одриче виших вредности, идеје, историје, традиције“ (*Антонић*). Ово не треба да чуди, јер је већ речено да овај дух, као дух, има „специфични начин

кретања“. Тако, док човек може бити у једном истом тренутку само на једном месту, овај дух може лако да се креће кроз разна времена и да обитава на разним местима: „Ако постоји нешто што се, и у нас и у свету, прикривено и упорно брани, онда је то наслеђе титоизма (за мене реч титоизам не обележава једног човека него успостављени начин мишљења. Отуд она може деловати и мимо воље и могућности човека чије је име у њеном основу)“ (интервју).

Дакле, хедонизам и конформизам су просто - титоизам. Титоизам постаје синоним за декаденцију уопште; римским царевима у сумрак Царства, католичким свештеницима у време индулгенција, југословенском буржоазијом у предвечерје Другог светског рата, потрошачким друштвом 20. и 21. века, свима њима влада - титоизам?! Ова заумна параноидна конструкција тако добија задивљујуће размере - више се не каже, рецимо, да је титоизам један од појавних облика хедонизма (и свега што уз то иде), већ обрнуто, хедонизам је појавни облик титоизма. Титоизам је виши родни појам који обједињује сву разнолику историју „пале људске природе“; он у манихејској борби између Бога и Ђавола, Добра и Зла, вере и идеологије, духа и материје, стоји на месту овог другог, симболишући силе Мрака којима је Црква вековима застрашивала своје поданике. Сатанизација комунизма (или, конкретније, титоизма) била је и остала омиљена дисциплина религиозних фанатика разних (верских) боја. Налазимо је у готово идентичном облику и код православних, и код католичких, и код протестантских фундаменталиста који бунцају о „сатанској“ или „јудеомасонској завери“ комунизма (бољшевиизма) према невином, благородном и надасве богоугодном хришћанству. У антикомунизму сви они делују тако слично и тако неоригинално. И не чуди када на такав начин, у анти-духу религиозног опскурантизма, црквени великодостојници или њихови непросвећени памфлетисти говоре о комунизму (или титоизму). Али чуди када за истеривача (титоистичког) ђавола себе кандидује професор Универзитета, дакле, угледник једне институције која би у начелу требало да буде имуна на проклизавање у непросвећеност.

Титоисти као „бубашвабе“?!

Ломпар се, нажалост, ни овде не зауставља, он чини корак даље – директно у амбис најприземније (антититоистичке) пропаганде. Његова сатанизација титоизма завршава вулгарном дехуманизацијом предмета „критике“: титоисти су, по Ломпару, налик бубашвабама, јер, као ове животиње, и они не знају ни за шта друго до за пуко преживљавање које се састоји од гмизања и жвакања (*Антонић*)?! До сада су се слични расистички испади у „интелектуалној“ јавности, у којима се одређене групе људи своде на нељудска, односно подљудска бића, могли да примете само код распојасаних

агитатора из редова „Друге Србије“. Сада видимо да њима не одолевају ни они који се диче својим узвишеним моралом и духовношћу, који би ваљда требало да онемогуће овакве изливе сирових емоција, чак и када се ради о најљућим противницима. Али, имајући у виду перспективу из које Ломпар одапиње своје „моралистичке“ стреле, ни ова до сада вероватно најгрубља дифамација титоизма није сасвим нелогична.

У јудео-хришћанској религији, и ономе што поводом ње догађало у историји, појављују се животиње које симболишу ђаволску работу, што је само заостатак старијег анимистичког веровања у зле духове који пребивају у одређеним животињама. Тако, после змије и црне мачке, имамо сада бубашвабе, утолико горе, јер док прве две врсте животиња углавном буде опрез и страх, ова трећа директно подстиче одвратност и агресивност. Са бубашвабама се зна шта треба радити - треба их одмах згазити и уништити. Чини се да тако треба поступати и са титоистима. Тако Ломпарова наизглед чисто духовна критика добија свој практични резиме, имплиците позивајући на конкретну практичну акцију против злехудих титоиста. Уосталом, историја је препуна примера у којима је позивање на религиозно-моралну духовну „чистоту“ ишло руку под руку са физичким уништавањем духовно „нечистих“, оних који су опседнути „нечастивим“. Без обзира што је таква пракса у дубоком нескладу са религиозном вером у начелну одвојеност тела и душе.

Све у свему, називање титоиста „бубашвабама“ представља драстични облик примитивног идеолошког етикетирања и дехуманизације. Може ли наша интелектуална десница да превазиђе овај стил неуког и јефтиног памфлетисања који се код једне њене струје прикрива насртљивом позом назови учености и отмене речитости? И да, уместо батргања у вантеоријском, односно претеоријском, псеудоинтелектуалном говору коначно добаци до једне озбиљне теоријске критике комунизма или титоизма? Српска интелектуална традиција већ дуго очекује такву критику, и ако је други изневеравају, ваљда неће десничари.

Морал vs. морализам

А ако већ говоримо о морал(изм)у, треба приметити још нешто. Моралан човек се не размеће својим моралним деловањем, јер тиме избегава једну људску ману, гордост или уображеност. Он се једноставно, ћутке и ненаметљиво, понаша морално, а не парадира окол, спопадајући људе причама о свом моралу и(ли) туђем неморалу. Ако опомиње на мане код других људи, он то чини благо и одмерено, показујући тиме своју добронамерност, искрену жељу да помогне људима у њиховом моралном уздицању. И управо таквим понашањем код њих задобија углед. Тако се опходе и истински верници,

а њих је, као и истински моралних, изузетно мало. Већину чине моралисти и „духовници“ који манипулишу моралним вредностима, лажно се представљајући као њихово отелотворење.

Моралиста самоуверено пресуђује и жигоше, он не циља на поправљање неморалних већ на њихово обележавање и одвајање, у горим случајевима на кажњавање и уништавање. Он пати од моралног самољубља коме мањка свака критичка самосвест. У својим моралистичким тирадама он чини гомилу неморалних превида и испада, а да тога није свестан. И најчешће говори из позиције неког ауторитета задобијеног, гле чуда, у друштву за које изричито тврди да се распада од разврата и неморала. Изгледа да нам се из позиције оваквог морализма обраћа и Ломпар. Он каже - дух титоизма је свеprisутан, „може се пратити у свим видовима живота“. Али, да ли је онда тај дух присутан и на Филолошком факултету, на коме је Ломпар истакнути професор, у „Политици“, чији је директор једно време био, на Радио Београду или НИН-у, у чијим идеолошким комисијама за доделу књижевних награда учествује? Или можда овај дух царује у београдском Секретаријату за културу, при којем постоји Комисија за капиталне издавачке пројекте чији је председник опет (био) Ломпар? Ако дух титоизма прожима све поре друштвеног живота, представљајући доминантни облик идеологије, како то да се Ломпар, као убеђени анттитоиста, тако успешно етаблирао у институцијама које све одреда спадају у водеће идеолошке апарате (Универзитет, медији, државне установе из области културе итд.) Ако је Ломпару тако одбојан титоистички дух конформизма, како то да се са овим институцијама волшебено конформирао?

Суочен са мислиоцем који се наводно инспирише Сократом и Паскалом, односно њиховим отпором етаблираном начину мишљења, човек би очекивао, у најмању руку, да пред собом има особу коју владајуће институције цензуришу, потом, уколико је интелектуални бунт већи, маргинализују, на крају, у случају непомирљивог сукоба, отворено изолују. Али, Ломпар не само да није цензурисан, још мање маргинализован или изолован од стране владајућих идеолошких апарата, он се, као нонконформиста сократовског кова, налази у самом њиховом средишту?!

О овим нападним противречностима између Ломпаровог друштвеног бића и његове самосвести сам Ломпар мораће да се изјасни. Нису ли оне непобитан доказ да марксистички појам идеологије као искривљене (само)свести још увек „ради“? А док се ова непријатна ситуација не разреши, можемо утврдити једну правилност - десничарске критике комунизма (или титоизма) испрва се појављују као гротескне, да би на крају завршиле као фарсичне. На пример, док је претенциозна критика марксизма и комунизма од стране Николе Милошевића из 80-тих, дакле, у време када је у интелектуалним круговима постало увелико (политички) коректно опходити се према марксизму и комунизму као према „липсалом псу“, још увек само (траги)комична, дотле је

Ломпарова критика титоизма, двадесет година касније, потпуно карикатурална, и представља јасан симптом декаденције десничарске (само)свести.

Титоистичка декаденција?

Али, вратимо се још једном духу титоизма склепаном на ломпаровски начин. Титоизам је, по Ломпару, идеологија која се, ради удобности, лако одриче виших вредности, идеје, историје, традиције; он је увек праћен пристајањем уз јачег, као и трговином, радосном разменом традиције за потрошачки купон (*Антонић*). Не знамо да ли је Ломпар мислио на одрицање титоиста од борбе за слободу, ради удобности служења окупатора, у лето 1941. Да ли је мислио на пристајање титоиста уз моћни Трећи Рајх 1941., моћни Совјетски Савез 1948. или моћне НАТО и ЕУ из 70-тих или 80-тих година?

Неко ко би историју читао из скаредних ломпаровских уџбеника имао би шта да научи – титоисти су прво били слуге нацистичког окупатора, затим верни следбеници совјетског модела комунизма, на крају, одани поборници НАТО и ЕУ интеграција. Они су поздравили потписивање Тројног пакта 1941, резолуцију Информбироа 1948. и улазак Југославије у НАТО и ЕЗ седамдесетих и осамдесетих година. А у ломпаровски конципираним уџбеницима православне веронауке нашли бисмо духовно објашњење ове хедонистичке и конформистичке политике – у њеној основи је „меркантилистички сензибилитет“, размена идеала за потрошна добра, нпр. иконе за купус, уз свеопшту галаму против историје (митова) (*Антонић*). Тако су се титоисти одрекли независности земље или једног дела њене територије да би од Запада могли да добију кредите (које су трошили на кишљење купуса), успут све галамећи на херојску борбу четника, недићеваца и, наравно, љотићеваца против нацистичког окупатора, скрнавевећи њихове митове о непријатељским офанзивама. Ако сте мислили да је овде крај оваквим идеолошким папазјанијама, преварили сте. Јер,
camera obscura

Ломпарове идеолошке свести ради пуном паром, непогрешиво изокрећући смисао свега чега се дохвати. Титоизам је „смештен у схватање живота који је трошење и расипање...нешто што носи у себи потпуни заборав: заборав других, заборав времена, чак и самозаборав“ (*интервју*

). Фабрике, путеви, пруге, зграде, болнице, школе и све остало из тог периода ницало је само од себе, док су се титоисти излежавали у дебелој (х)ладовини, све трошећи и расипајући кредите добијене из иностранства.

У овој бајковитој земљи Дембелији влада потпуни заборав других и самог себе, тако

карактеристичан за хедонизам и егоизам. Титоисти су, да би спасавали своје егоистичне животе, бездушно остављали своје рањене другове или су их одавали када би били ухваћени од непријатеља. Касније нису ни тренутка помислили на патње својих сународника, нпр. након страховитих земљотреса у Скопљу или Црној Гори, нити су помогли неразвијеним подручјима Косова и Метохије, Црне Горе или Македоније, а још мање су обраћали пажњу на сиромаштво и глад становника Африке и Азије. Они су заборавили чак и на своју властиту историју и митологију; врло брзо су престали да спомињу легенде из Другог светског рата и да певају партизанске песме, посебно оне о самом Титу. Уместо песама посвећених раду, славили су потрошњу, уместо омладинских радних акција, организовали су хедонистичке оргије, а уместо рекреативних настава у властитој земљи, упорно су водили децу у разгледање западних земаља, нарочито шопинг места. Са новчаница су склонили обичне људе из народа, раднике и сељане, замењујући их припадницима елите, а у својим медијима су далеко више простора посвећивали животима холивудских звезда него партизанским филмовима или домаћим серијама.

Суочени са овом фантазмагоријом о титоизму, која скандалозно противречи готово свему ономе што смо могли да доживимо током тог периода или да сазнамо о њему, и као таква, грубо вређа здрав разум и интелектуално поштење, налазимо се у потпуном чуду – како је могуће да Ломпар и слични толико кривотворе један историјски период, не обзирајући се нимало на елементарне историјске чињенице, које још увек важе као такве, упркос крајње унапредовалом процесу идеолошког заборављања периода титоизма, уз позамашну количину антититоистичког једноумља? Да ли они можда (не)свесно рачунају да у (интелектуалној) јавности нема ама баш никог ко ће реаговати на ово безобзирно силовање властите памети и образовања? Историја је, наравно, подложна ревизији, њена претумачења су увек на делу, али то не значи да више нема никакве разлике између новог и другачијег тумачења историје, с једне, и ноторног фалсификата, с друге стране.

Као што у уметности постоји јасна разлика између оригиналне и генијалне импровизације и неталентованог лутања по уметничком материјалу, тако и у теорији постоји опипљиво разграничење између креативног теоријског производа и дилетантског нуспроизвода. Али, оно што није дозвољено у уметности и теорији, очигледно постаје дозвољено у (антититоистичкој) идеологији којом је Ломпар задовољен. У њој је све претворено у своју супротност – идеализам у материјализам, алтруизам у егоизам, колективизам у индивидуализам, нонконформизам у конформизам. А при том, на жалост, није реч о оштроумној дијалектици. Напротив, реч је о врло провидној софистерији.

Драстична удаљеност „Друге Србије“ од титоизма

Није спорно да је владајући део данашње интелектуалне и политичке елите, у којој „Друга Србија“ постаје све утицајнија групација (претварајући се тако све више у прву, владајућу Србију), огрезао у национални (само)заборав, конформизам са јаким и моћним, меркантилизам, егоизам и хедонизам. И да због тога мора бити предмет убојите критике. Код клеро- и етно-националиста су, међутим, спорна предложена решења и средства која се користе у тој критици, а којима и Ломпар прибегава. Наиме, као алтернатива оваквом несумњиво лошем и тешком духовном и политичком стању мање-више се намеће повратак, односно обнављање, премодерне заједнице у којој је дух снажно везан за веру, и са њом поистовећен (у конкретном случају за православље, тј. „Светосавље“). Самим тим су и објективна појављивања овог духа (у хегеловском смислу), на пример држава и нација, такође нужно везани за веру, односно Цркву.

С друге стране, овде постоји јака склоност ка свођењу нације на етницу („Српство“). Све то доводи до афирмисања премодерног друштвеног склопа у којем је доминирао монолитни савез између политике, религије и етнонационализма, односно хомогено јединство Државе, Цркве и Нације (схваћене као етнице) у којем су свака разлика међу њима, и њихово неопходно раздвајање, поништени.

Остваривање оваквог духовног и друштвеног пројекта не само што је историјски немогуће, него је и непожељно, јер се њиме негирају прогресивне, еманципаторске тековине модерног доба, изражене у просветитељству и секуларизацији, са конкретним политичким учинцима одвајања државе од цркве, и нације од етнице. Другим речима, немогућ је и неприхватљив повратак на историјско стање пре Француске револуције. Стога критика клеро- и етно-национализма коју предузима „Друга Србија“ има извесног смисла.

Међутим, перфидност ове критике је у томе што она, с наизглед сасвим друге стране, завршава такође у негацији еманципаторских достигнућа модерне историје на која се тобоже позива. Зато је сукоб између „Прве“ и „Друге Србије“, дакле, премодерне и постмодерне Србије, национализма и транснационализма (глобализма), десног конзервативизма и десног (нео)либерализма, у суштини привидан, фиктиван, манипулативан, једном речју, лажан.

Овај сукоб између две фракције деснице, једне националистичке, друге транснационалне (а обе антикомунистичке), узурпирао је читаву јавну интелектуалну сцену, блокирајући увид у истинску алтернативу постојећем поразном друштвеном

стању, која може бити спроведена само преко политике која је истовремено и патриотска и левичарска, још експлицитније, интернационалистичка и комунистичка.

Јер, „Друга Србија“ национализму, уместо патриотизма, супротставља националну издају и колаборацију са окупатором, а класичном конзервативном елитизму или народњачком псеудоегалитаризму, уместо левичарског егалитаризма, супротставља један други, (нео)либерални елитизам, све то праћено јаким примесам антисрпског шовинизма и (анти)социјалног расизма. Док националисти истичу само Србе и „Српство“, „Друга Србија“ истиче све осим Срба, супротстављајући ограничено схваћеним српским „националним“ интересима, све остале, исто тако ограничене етничке интересе, других етнија; док први призивају премодерне сталешке разлике, или пак не увиђају и игноришу класне разлике и супротности унутар једног народа (етније), други уздижу класне разлике које долазе до изражаја у постмодерном добу, промовишући социјални ресантиман према руралнима, недовољно образованим и старима. „Другој Србији“ смета етнонационализам, али само ако је српски, етнонационализме других народа она не само да игнорише, него их чак промовише; „Другој Србији“ смета шовинизам, али опет, само ако је (преувеличани) српски, шовинизам према Србима њој није споран (и сама га издашно користи у свом дискурсу); „Другој Србији“ смета клерикализам, али само ако је православно, остале клерикализме она такође промовише; „Другој Србији“ смета наводни српски „милитаризам“ и „империјализам“, али не и стварни амерички, хрватски или албански милитаризам и империјализам, штавише, она њима служи као идеолошки сервис на нашој унутрашњој сцени. Стога је њена критика (српског) национализма, шовинизма, клерикализма и милитаризма једнострана и тенденциозна; она се не уздиже до критике ових појава као таквих, без обзира из ког етничког корпуса долазиле, напротив, она је врло важан саучесник једног другог, од српског много моћнијег и стварнијег (гледано у ширем историјском и геополитичком контексту) национализма, шовинизма, клерикализма и милитаризма.

Да резимирамо овај део. „Друга Србија“, слично националистима, не досеже модерно, прогресивно становиште националне равноправности унутар једне аутентичне политичке заједнице; док, по националистима, Срби у држави Србији треба да буду мање-више привилеговани, по „Другој Србији“ они треба да буду мање-више дискриминисани. Она је потпуно глува и за класне интересе социјално експлоатисаних слојева, регрутујући се из миљеа „добитника транзиције“.

На крају, она се беспоговорно идентификује са агресором и окупатором који на овим просторима угрожава, што националисти не увиђају, не само националне интересе српског народа, већ и националне интересе других народа, као и класне интересе српских и осталих радника. Јер, исправно схваћен национални интерес свих народа, и класни интерес свих радника, на овом простору, јесте да живе у заједничкој, национално

равноправној и социјално егалитарној држави, независној од спољне економске, политичке и војне контроле, и слободној од унутрашњег класног раслојавања. Амерички или ЕУ империјализам, пре или касније, једнако тлачи Албанца у Приштини или Мађара у Суботици, као и Србина у Шумадији; као што транснационални капитализам, чији су добитници не само страни, већ и домаћи (српски) капиталисти, већ сада једнако експлоатише српског, албанског и мађарског радника. Спољашње подстицање и посупирање несрпских националиста, који као реакцију имају јачање српског национализма, води се старом, једноставном девизом „Завади, па владај!“. Тако се империјалистички интереси страних сила много лакше остварују. А радници који припадају национално завађеним или зарађеним народима, у одсуству властите политичке организације која би могла да се супротстави овом тренду, нужно ће заборавити на потребу за класним јединством са радницима других националности.

Уместо борбе против сопствених, страних и домаћих, експлоататора, сви заједно постаће оруђе остваривања њихових интереса, водећи борбу једни против других. Некада је на овим просторима постојала Комунистичка партија која је имала снаге да се одупре националном израбљивању и капиталистичкој експлоатацији, дајући одлучујући допринос стварању и развијању национално равноправне и социјално егалитарне државе јужнословенских народа. Сигурно да је на том путу било тешких искушења, дилема, па понекад и скретања или заокрета у супротном правцу.

Али, уз све те кризе и потешкоће, титоистичка Југославија била је у основи споља независна, а изнутра национално равноправна и социјално праведна држава разних народа и народности. У погледа сва ова три сегмента њеног идентитета, идеологија и пракса „Друге Србије“ представља драстично одступање. Зато се њени припадници, чак и ако су неки од њих биолошка деца титоиста, у целини не могу никако сматрати идеолошком, духовном децом титоизма. Самим тим, ни њихово несумњиво штетно деловање не може се сматрати некаквом варијантом духа титоизма (доброг или злог, свеједно). Из тога следи да се ни тај дух не може оптуживати за такво деловање. Најсвежији доказ идеолошке удаљености представника „Друге Србије“ од титоизма је недавна изложба која је под називом „Ефекат Тито“ одржана у Музеју 25. мај. У њеном концепирању учествовали су истакнути промотери ове идеолошке опције, чије су „мисли“ о Титовом периоду пратиле изложене експонате и емитоване документарне снимке. Та запажања била су све само не афирмативна спрам Тита, саме његове владавине, и тадашње идеологије.

Један веродостојнији приказ титоизма

Погледајмо на крају један приказ титоизма који је знатно веродостојнији од оног којег нам Ломпар подмеће. Књижевница Дубравка Угреша на једном месту каже: „Расла сам унутар идеолошког оквира који повјесничари и политолози зову – титоизмом. Титоизам је подразумијевао (лажни или стварни) интернационализам (чак и кад је он, Тито, путовао, а ми смо се дивили новинским фотографијама с далеких путовања). На разини обична живота та је идеолошка флоскула дјеловала тако снажно да су моји родитељи пристали да школују двоје дјеце из Конга. Сјећам се како сам нестрпљиво ишчекивала своју 'браћу' из Конга, која из разлога које данас више не памтим никада нису стигла. Титоизам је надаље подразумијевао (лажно или стварно) братство и јединство, посљедица чега је био заједнички југославенски културни простор. На разини свакидашњег живота ствари су биле пуно једноставније: први дечко који ме је пољубио звао се Будо, био је из Зајечара, а пољубац се догодио на обали рјечице чије име више не памтим, у сваком случају у братској Србији. Титоизам је надаље подразумијевао (лажни или стварни) антистаљинизам, што је на разини културе значило прекид с ионако кратковјеким соцреализмом, а на разини живота и смрти за неко вријеме Голи оток, југославенски гулаг. На разини свакидашњег живота ствари су биле једноставније: моја дјечја култура састојала се од грчких митова, прича о храбрим партизанима и холивудских филмова. Мој дјечји идол био је Audie Murphy, јунак америчких вестерна. Амерички филмови били су најефикаснија и најјефтинија пропагандна подршка знаменитоме Титову НЕ упућеном Стаљину“ [3] .

Зашто је овај приказ веродостојнији? Прво, у њему се, на крају, сасвим отворено говори о великој присутности америчке поп културе у животима некадашњих Југословена, на шта (ин)директно упућује сам Ломпар. Друго, у њему се Голи оток означава као југословенски Гулаг. На крају, у њему се чак дозвољава могућност да су титоистички интернационализам, братство и јединство, и антистаљинизам, биле пуке идеолошке конструкције, лажи које су прикривале праву друштвену стварност.

Али, оно што нам он, упркос свему овоме, саопштава, и што не може извитоперити чак ни такав мајстор (де)монтаже какав је Ломпар, јесте да је, бар на равни идеологије, у свом духу, титоизам (између осталог) представљао интернационализам, братство и јединство, и антистаљинизам. Да је он, у основи, био прогресивна идеологија.

Све ово бива насилно одсечено и одбачено у Ломпаровом приказу титоизма, који своди овај идеолошки пројект на „анти-дух“ огрезао у назадњачком материјализму, ниҳилизму, хедонизму, егоизму, конформизму итд. Зато је овај приказ успешан таман колико и лоше одрађена карикатура, код које, за разлику од оне успешне, уопште не препознајете ко је предмет کاریкирања. И тако, уместо виспреног کاریкирања или персифлаже, којима су били вични неки критичари титоистичке власти (и идеологије), овде добијамо неспретну аматерску обраду која не може да контролише свој ресантиман према материјалу који

обрађује, што делује погубно на финални производ.

Каткад се чини да ов(акв)и критичари титоизма не разликују интелектуалну обраду од, рецимо, француске обраде свињетине или јунетине. А када, као код Ломпара, ова пучка творевина наступа са претенциозним интелектуалним снобизмом, може ли изазвати ишта друго осим (под)смеха који прати скоројевиће разних фела, тако лепо приказаних баш у српској књижевности 19. века коју Ломпар предаје на Филолошком факултету? Нажалост, данас немамо никог сличног Стерији, Сремцу или Нушићу, да њиховом изврсношћу опише овакве комичне друштвене карактере који воде витешку борбу против ветрењача титоизма.

[1] Интервју “СПЦ је сведок целине народа”, <http://pravoslavlje.spc.rs/broj/926/tekst/spc-je-svedok-celine-naroda/print/lat>
(у даљем тексту: интервју)

[2] Слободан Антонић, *Под Пешчаниковим маљем* (приказ Ломпарове књиге “Моралистички фрагменти”), <http://www.nspm.rs/prikazi/pod-qpescanikovimq-maljem.html?alphabet=l>
(у даљем тексту: Антонић)

[3] <http://www.lopare.net/forum/knjizevnost/1673-dubravka-ugresic.html>